

UN BENIDORM DE POESIA

Ruta literària elaborada per Sergi Castillo Prats

Ruta literària per a reviure el poble que inspirà els poetes:

Miró, Estellés, Fuster, Sánchez-Cutillas, Plath, Hughes, García Márquez i Chirbes

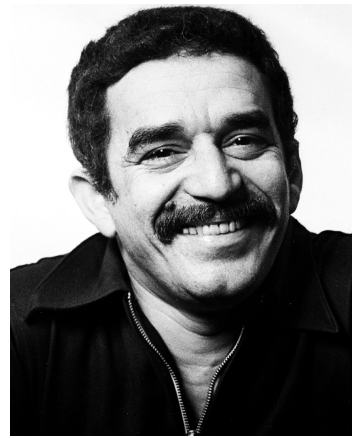
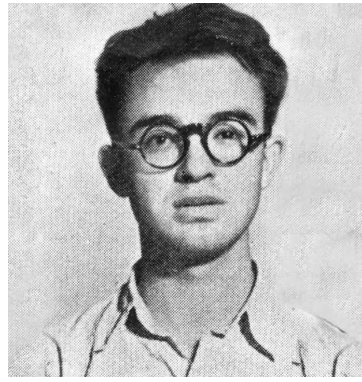
Els criteris per a elegir els autors han sigut els següents:

- la seua relació amb Benidorm
- el reconeixement en la literatura universal
- la referència escrita durant el període històric delimitat (anys 20 i 70 del segle passat)
- que pogueren encabir-se en una ruta pel casc històric de la població.

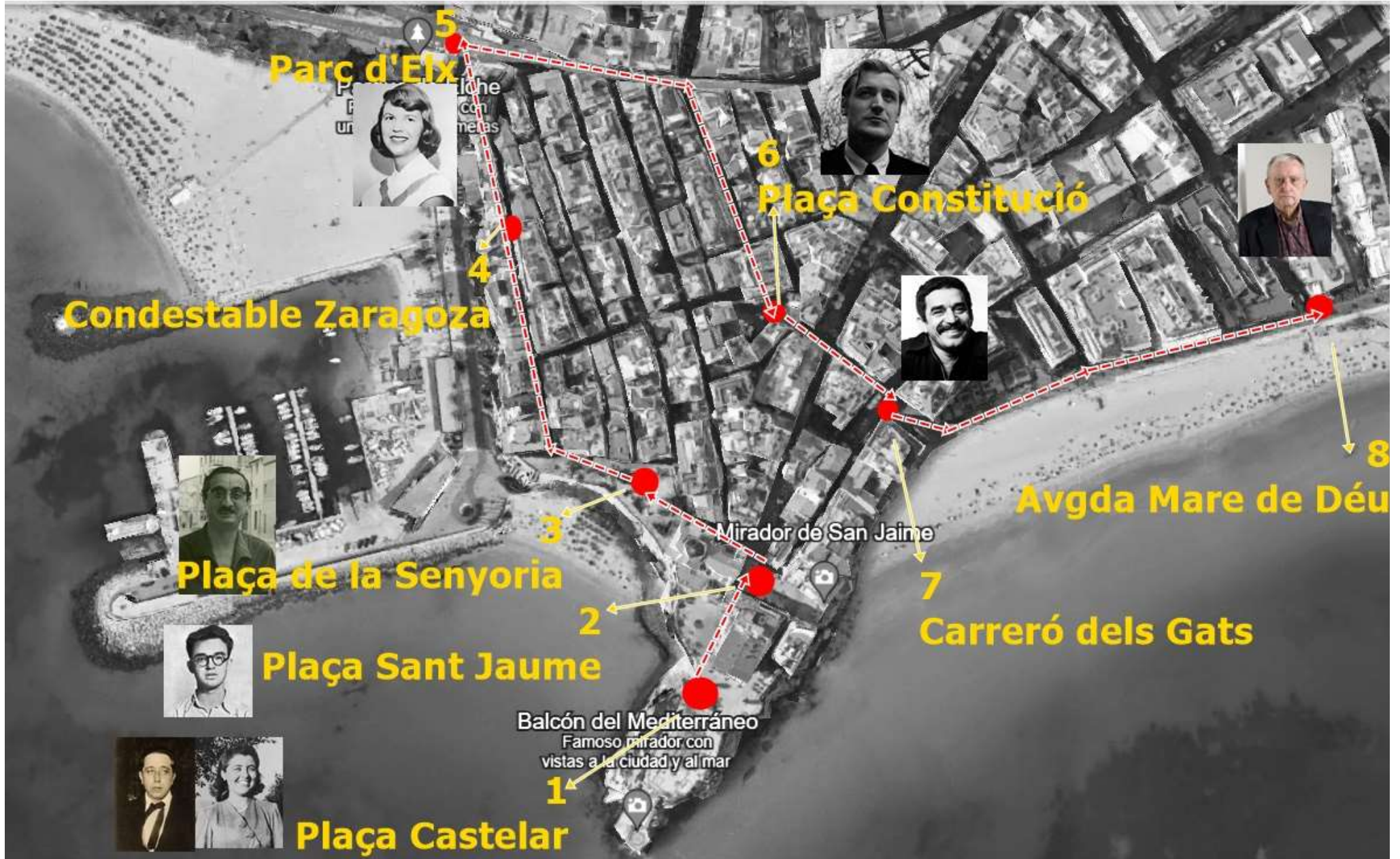
REDESCOBRIR BENIDORM

- Existeix un Benidorm anterior a la bulliciosa ciutat turística que avui reuneix a les seues platges milers de persones cada dia. Aquella terra ja llunyana **va inspirar en el segle passat poetes i escriptors**, que hi trobaren natura, pau, tranquil·litat i amor. El testimoni d'aquella època dels valencians Vicent Andrés Estellés, Joan Fuster i Carmelina Sánchez Cutillas, les colpidores referències en l'obra de Gabriel Miró, Gabriel García Márquez i Rafael Chirbes, així com les descripcions de la seua estància de la nord-americana Sylvia Plath i el seu marit, el britànic Ted Hughs, ens ofereix un **relat idíl·lic, del que a penes queden petjades** i que contrasta amb l'actual imatge de la ciutat, associada a urbanisme salvatge, festa, descontrol i vici.
- Tots ells s'inspiraren en la ciutat que conegueren **entre els anys vint i els anys setanta del segle XX**, abans de consolidar-se la transformació del paisatge amb grans avingudes i gratacels. L'any 1956 suposa un punt d'inflexió, amb l'aprovació del nou planejament urbanístic i les primeres referències que apareixen en el NO-DO, el gran òrgan de propaganda que ajudà a popularitzar Benidorm, junt amb el *Festival Español de la Canción*, símbol de l'inici d'una nova etapa, pocs anys després. Els autors que coneixerem, **esdevenen cronistes de luxe d'un moment i d'una realitat que reviu** gràcies a la literatura. I per això visitar els mateixos llocs en què ells s'inspiraren per als seus versos, una ruta literària en la qual descobrirem, a més, alguns secrets del passat de la ciutat.

HUIT AUTORS DEL SEGLE XX

Gabriel Miró,
Vicent Andrés
Estellés, Joan
Fuster,
Carmelina
Sánchez-
Cutillas, Sylvia
Plath, Ted
Hughes,
Gabriel García
Márquez i
Rafael Chirbes.

- El passeig que proposem pot adaptar-se per a un públic diferent. La proposta inicial està dissenyada **per a estudiants de secundària i batxillerat de Benidorm** i té un doble objectiu, d'una banda acostar-los a autors de la **literatura universal**, alguns dels quals formen part del currículum de les assignatures de llengua, i per altra, redescobrir un passat de Benidorm que la major part d'ells desconeixen, relacionant el poble en el que s'inspiraren els poetes amb els seus carrers.
- La ruta parteix de la plaça Castelar, en el Castell, lloc emblemàtic que ofereix una perspectiva del paisatge que evoquen poetes com **Gabriel Miró** i **Carmelina Sánchez-Cutillas**. En aquest punt explicarem breument el passeig, els autors que el protagonitzaran i l'època. Es llegirà la referència a la *Pàtria* de Sánchez-Cutillas en Matèria de Bretanya i la descripció que els dos autors fan del paisatge, amb dues versions de la llegenda de Rotlan i el Puig Campana.
- La segona parada tindrà lloc a la plaça de Sant Jaume i Santa Anna, just davant de l'església que va organitzar l'any 1944 els primeres **Jocs Florals de Benidorm**. Ací s'introduirà la figura de **Vicent Andrés Estellés** i la seua relació amb Benidorm, amb la lectura dels poemes *Viatge Memorial* i *Bon dia*.

- El trajecte continuarà per la plaça de la Senyoria, on se centrarem en la figura de **Joan Fuster**, amb dues lectures, una referent a la primera visita el 1955, i altra a l'article publicat en *Destino* en el qual lloa la retolació dels carrers en valencià. Continuarem pel carrer Condestable Zaragoza, amb parada davant l'antic Teatre Ronda, on se celebrà l'entrega de premis dels Jocs Florals, el primer premi que rebé Estellés. Arribarem a l'encreuament del passeig de la Carretera amb el parc d'Elx, on parlarem de l'hostal Ronda, on s'allotjà Estellés, i llegirem els seus poemes de *Mural del País Valencià*. En aquest punt introduïrem els escriptors **Sylvia Plath** i **Ted Hughes**, que arribaren a aquest indret en juliol de l'any 1956, ja que era ací on parava l'autobús de la Unió de Benissa. Explicarem la seua història d'amor i com els serví d'inspiració la població i els personatges que conegueren, amb especial referència a la viuda Mangada. Tractarem de seguir les mateixes passes que ells realitzaren, pel carrer Santo Domingo fins arribar a la plaça Constitució.
- En aquest espai en què es trobava l'antic mercat, llegirem la descripció que fa Plath en la carta a la seua mare, així com el poema que li feu a la seua dona Ted Hughes mentre dibuixava el que veia.
- La penúltima parada serà en el **carreró dels Gats**, a prop del Torrejón, on, aprofitant el comentari sobre el carrer dissenyat per l'almirall Guillén Tato, explicarem els actes de rellevància política que tingueren lloc en els anys cinquanta i seixanta a Benidorm, amb especial menció al Pacte de Benidorm. En aquest context llegirem la crònica de **Gabriel García Márquez**.
- Acabarem la ruta en laavinguda de la Mare de Déu del Sofratge, indicant el lloc on residiren Plath i Hughes els primers dies de les seues vacances, amb la lectura de la carta de la premi *Pulitzer* a sa mare, en què descriu Benidorm.

GABRIEL MIRÓ I ELS

“AZULES PERFECTOS MEDITERRÁNEOS”

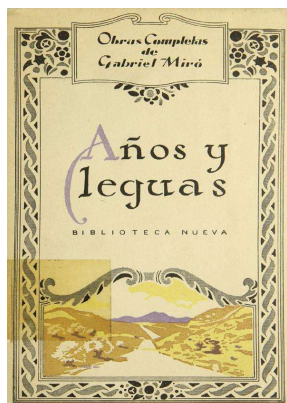
- Gabriel Miró Ferrer (Alacant, 1879 – Madrid, 1930) va estiuejar vuit anys a la localitat veïna de Polop de la Marina, i va aconseguir amb el llibre *Años y leguas* (1928) arribar a la seua plenitud estètica. En aquest llibre de caràcter autobiogràfic, el protagonista conta vivències i recorre paisatges de la Marina Baixa. En el capítol “Benidorm. Un extranjero. Callosa”, descriu el poble “**sumergido entre azules perfectos mediterráneos**”:

Una gracia, una felicidad inocente de claridades que, como la felicidad y la inocencia de los Hombres, daba miedo que se rompiese. **Azules Nuevos, como recién cortados; azules calientes, azules de pureza.** Esa pastosidad y esa levedad de la luz se originaban de la armonía de todo lo que constituye y es Benidorm, aun antes, mucho antes de serlo.

- L'autor fa un retrat de les muntanyes: “Lejos, en el fondo, se estampan las grandes montañas, y desde allí hasta el pueblo nada contiene ya el vuelo combo del espacio. **Allí se han parado las sierras, porque era su lugar escogido para la perfección de este pueblo;** la distancia precisa para que ellas también fuesen un espectáculo de belleza. Montes con las espaldas distendidas y nerviosas, montes delgados, perpendiculares, en asunciones tranquilas, siempre hilando el vellón de la claridad virgen”.

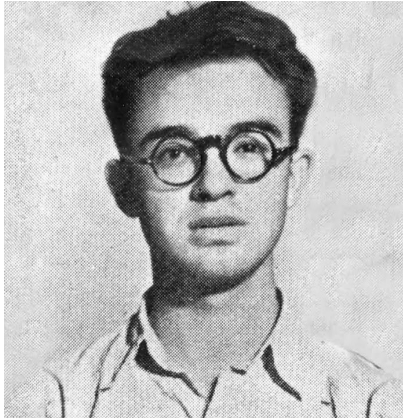

- Parla del Puig Campana i la llegenda de Rotlan, de Serra Gelada “siempre color de luna” i de l’illa, que segons la seua ploma, nasqué “como un corazón que recremase la lumbre”, ja que, des del seu punt de vista, “sobraria superficie azul delante del pueblo, y como nada puede sobrar en la belleza, floreció la lis de un islote”. Miró descriu les cases, els carrers i una farmàcia, per a detindre’s, finalment, en l’evolució que estava experimentant el poble, en els anys vint del segle passat:

No hay fábricas; pero sus dueños han venido desde las ciudades, después de la guerra europea, atravesando en sus automóviles los collados bravíos y las hoces abruptas de Aitana. **Benidorm es el baño disantero de ricos en vacaciones.** Delante del baño abren sus residencias de verano como una sombrilla de membranas recortadas; **residencias que han trastornado la fisonomía originaria de Benidorm y la lengua de las gentes** con las líneas apócrifas y el concepto de *chalet* de *t* repercutida entre los dientes lugareños.

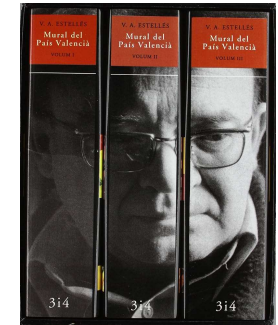
- L’apunt sociolingüístic és de gran interés, doncs en aquella època els nadius que parlaven exclusivament valencià, s’esforçaven en utilitzar llengua castellana pel negoci turístic. Un retrat impagable de la transformació urbanística i de la substitució lingüística que només acabava de començar. La narració comença reiterant la “innocència” de la ciutat, però després d’explicar com està canviant, ofereix la seua pròpia sentència: “**La felicidad y la inocencia se han roto**”.

ESTELLÉS, ELS PINS, LES BARQUES...

- Vicent Andrés Estellés (Burjassot, 1924 – València, 1993) va visitar el poble per primera vegada l'agost del 1944 amb motiu dels **primers Jocs Florals** organitzats per l'església (exclusivament en castellà) quan encara era un jove molt allunyat del símbol en què es convertiria. Havia publicat en castellà al periòdic *Jornada* i vivia a Madrid, on estudiava a l'**Escola Oficial de Periodisme**. Als Jocs Florals de Benidorm va guanyar dos premis, un en l'apartat dedicat a l'apòstol Sant Jaume i un altre en l'apartat sobre temes mariners. Aquells dies s'allotjà en l'**hotel Ronda**, encarat al moll i molt a prop del carrer Condestable Zaragoza, on estava el cine on es lliuraren els guardons el 20 d'agost d'aquell mateix any.
- Va ser un **estiu molt especial** per a Estellés qui, amb tan sols vint anys, i segons els seus textos, descobria l'amor. Un any després, el 1945, va tornar i va guanyar de nou la flor natural del certamen. El fruit d'estes estades del poeta a la població de la Marina Baixa son deu sonets amb el títol "**Benidorm, 1944**", publicats l'any 1971 dins del llibre *L'inventari clement*. Al llarg de la seua trajectòria literària, Estellés faria diferents referències a aquell "primer amor" i a l'idíl·lic escenari, amb diferents poesies arreplegades en la seua obra pòstuma, *Mural del País Valencià* o en un article a *Las Provincias* firmat amb el pseudònim de Roc.

- De l'amada diu que era "bruna i esvelta", amb "aquells ulls negres" i "oliosos cabells", i que "ens volíem, l'un al costat de l'altre". Als primers sonets la defineix així: *"Una criatura / ja independent i virginal, que mira / amb ulls atònits, amb sorpresa, / mentre la brisa en la cortina, mentre / vaixells per mar, sobre la roca pins"*. El poeta deixa intuir en la poesia les relacions íntimes amb la xica quan parla d'un "dolor", el qual, *"deixe que / faça el seu gust, el seu camí la seua / estranya, pura, absorta voluntat"*. I continua descrivint el lloc on es trobaven, Benidorm: *"Sorgia l'illa com un animal antic. / Entre ametlers i vinyes vivament ens amàvem. / De vegades s'hi veien veles blanques, també. / Avançava la cala plena d'ocells i rames"*.
- El professor Pasqual Almiñana Orozco ha analitzat els textos en la revista *Sarrià* n. 18. "En els deu sonets -classificats en dues sèries de cinc- el tema no solament és el record d'una dona que va conèixer sinó també l'espai geogràfic de Benidorm on el va viure", explica. Hi ha al·lusions a "les cadires baixetes a la porta de casa", per a prendre la frescor i de pas xarrar amb el veïnat; o de com "avançaven els carros sense greix a les rodes", antecessors dels vehicles a motor. Estellés utilitza com a material poètic allò quotidià. Parla de les "llums de les barques que pescaven lluny", conegudes com tarrafes a Benidorm i dedicades a la captura de sardina i aladroc.

Viatge memorial

Recorde Benidorm tal com el vaig conèixer.

Per la finestra de la sagristia
entra el vent de la mar com un vedell salvatge.

Arribava a l'altar major i feia
vacil·lar a les mans velles del rector l'Hòstia.

Aquells estius i aquells hiverns d'amor
que ara enyore tantíssim, oh rellotges perduts.

El llarg braç de la cala, ple de pins!...

Es socarrava l'illa i crepitava l'aigua
com si acabàs de caure de l'Aitana,
espasa llegendària de Rotlà, melladura

llunyana de la roca, cementeri
marí, vivacitat de pescadors al port.

Reconec certs carrers, puge a l'església,
arribe a aquell cantó familiar,
veig el vol d'uns coloms, potser espere encara
com esperava, i esperava tant!

EL CONTE DE FADES DE PLATH I HUGHES

- Sylvia Plath (Boston, 1932 - Londres, 1963) és considerada **una de les escriptores i poetesses cabdals de la literatura nord-americana del segle XX**, i va reeixir en el gènere de la poesia confessional. Patia de depressió i trastorn bipolar i es va suïcidar als 31 anys. El seu marit, el també poeta i escriptor Ted Hughes (Yorkshire, 1939 - Londres, 1998) va publicar la major part de la seua obra un temps després, el que li va permetre un gran reconeixement i premis com **el Pulitzer de poesia l'any 1971**. Plath va visitar Benidorm amb el seu marit en la seua lluna de mel, l'estiu del 1956, quan buscaven un lloc de tranquil·litat i inspiració per a escriure i per a dibuixar. **Van viure a la població marinera unes cinc setmanes**, des de finals de juliol fins a principis de setembre, primer a una casa llogada a la primera línia de la platja i, després, al cèntric carrer Tomàs Ortuño, 59.
- Plath va deixar constància de la seua estada al municipi al seu diari (*The journal of Sylvia Plath*), i a les cartes que va enviar a la seua mare (*Letters home, Cartas a mi madre* en la versió castellana del 2000). El professor Almiñana en va realitzar un extens estudi a la revista *Sarrià* l'any 2006.

- La primera carta comença així: "

Por fin hemos encontrado nuestro lugar, nuestra casa... ¡Casi no te lo creerías si pudieras ver el lugar donde estoy sentada! Lo que ha pasado en estos dos últimos días es como **un cuento de hadas** y a penas puedo creer que **nuestra residencia de verano sobrepase mis más exóticos y locos sueños...** Tan pronto como divisé aquel pueblecito... después de una hora de viajar en autobús a través de montes desiertos de arena roja, **huertos de olivos y matorrales, todo tan típico** y vi aquel mar azul centelleante, la limpia curva de sus playas, sus inmaculadas casas y calles -todo, con una pequeña y relumbrante ciudad de ensueño-, **sentí instintivamente, igual que Ted, que ése era nuestro lugar...**"

- L'estada de la parella a Benidorm va acabar a principis de setembre del 1956 i va tindre com a resultat alguns textos de Hughes, un relat sobre la propietària del primer xalet on residiren (*That Widow Mangada*, publicat dins el llibre de narracions curtes *Johnny Panic and the Bible of Dreams* el 1977) i diversos poemes de Plath en els quals retrata fragments de la vida diària del Benidorm dels anys 50. La poetessa es va inspirar en alguns paisatges i costums del poble per a donar vida a alguns dels seus poemes: "*Fiesta Melons*", "*The Beggars*", "*Departure*" i "*The Net-Menders*".

CARTAS DE SYLVIA PLATH
Vol. I (1940-1951)

Edición de Peter K. Steinberg y Karen V. Kukil

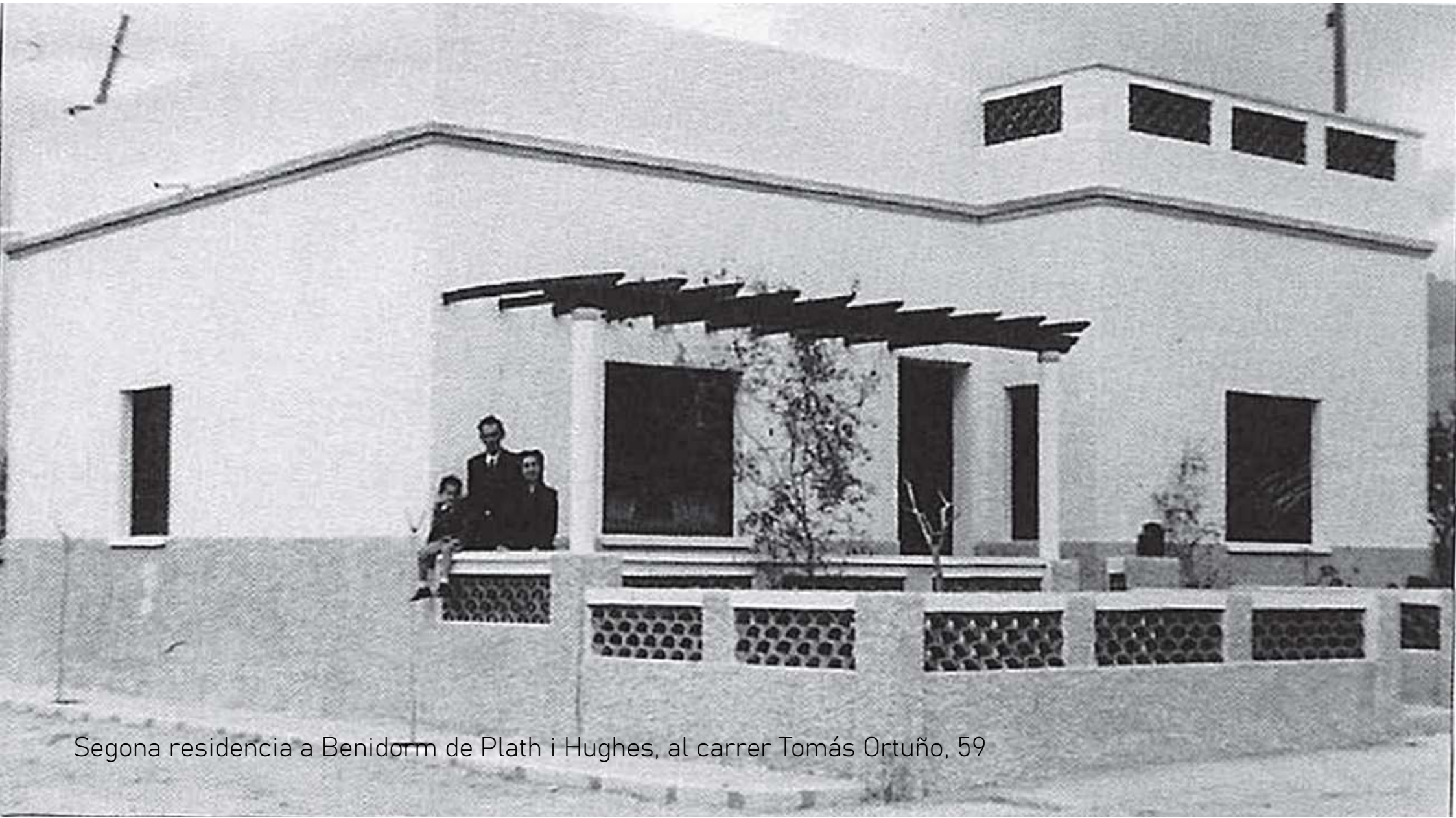
Traducción de Ainize Solaberri

Casa de la viuda Mangada, actual cafetería Manila

Segona residència a Benidorm de Plath i Hughes, al carrer Tomás Ortuño, 59

FUSTER I LA CRÓNICA DEL BIKINI

- Joan Fuster va visitar per primera vegada Benidorm el 13 d'agost del 1955, quan es dirigia a Elx a veure l'assaig de *El Misteri* i en deixa una bona crònica al seu dietari, allunyada de l'artifici poètic dels dos autors anteriors. "Hi hem coincidit a l'hora del bany, i pels carrers del poble **ens creuàvem amb els estiuejants en shorts o en bikini, contrastant amb la indumentària pudorosa dels indígenes...**", afirma. La referència a la dura situació economia local del poble explicaria el futur d'aquest nucli de gent dedicada majoritàriament a la mar: "'Benidorm també ha tingut sort com a lloc d'estiueig... **El paisatge** -després dels arrossos de la Ribera Baixa, dels tarongerars de Gandia i de les vinyes de Dénia- **fa una impressió de modèstia econòmica bastant accentuada**: això fa suposar que el turisme deu haver estat ben rebut" (*Dos quaderns inèdits*).
- El 13 d'agost de 1960 va publicar en la revista *Destino* un altre article que és tot un elogi a la població. "El caso de Benidorm es ejemplar. **Admira comprobar la rapidez, la limpieza y el aplomo con que la gente de este bello lugar del sur valenciano ha realizado la tarea de convertir un paraje agrario absolutamente mediocre, en una feliz oportunidad de turismo veraniego...** ".

- Fuster lloa la ciutat: “Benidorm es la playa más animada de todo el país valenciano. Ha superado, y con creces, al mismísimo y vecino Alicante, presunta ‘playa de Madrid’”; i fins i tot felicita iniciatives com el *Festival de la cançó*, amb el seu estil. Afirmar que, “el tipo de cantables en cuestión es verdaderamente lastimoso”, però afig: “la ola de popularidad que el certamen despierta, **resulta indiscutiblemente provechosa para el prestigio turístico de Benidorm**”.
- La part final de la crònica és un elogi de la valencianitat del poble amb una interessant reflexió: “Benidorm ha sabido preservarse en su **clara autenticidad de pueblo valenciano**. Esto es importante. El turismo suele tener la pega de inducir a la despersonalización a las poblaciones que suelen vivir de él. **Por servilismo o por mimetismo**, los autóctonos tienden a desvirtuarse en sí mismos, **como si por eso el negocio fuese a rendir más**. Afortunadamente Benidorm no ha llegado a contaminarse. Es más, parece que hasta se haya intentando hacer algo para resaltar ante los ojos foráneos, el irreductible carácter original de su gente”. El de Sueca lloa que els rètols dels carrers es col·loquen “en la lengua del país”: “**Es como una afirmación de personalidad, de fidelidad a ellos mismos**”.

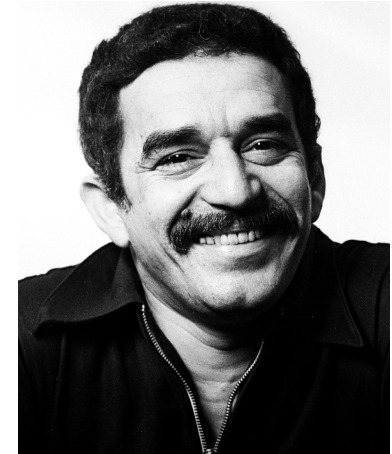
La dona del dictador, en la plaça de la Senyoria, amb el rètol en valencià

Fotos de Quico

GARCÍA MÁRQUEZ, COLÒMBIA I UN ACORD HISTÒRIC

- El novel·lista Gabriel García Márquez (Colòmbia, 1927 – Mèxic, 2014) no fa literatura sobre Benidorm, on, de fet, **no va estar mai**, però ens deixa en les seues memòries publicades el 2002 una crònica breu d'un fet històric de gran importància que va tindre lloc el 24 de juliol del 1956 en la població. Els contactes i la influència de l'aleshores alcalde, Pere Zaragoza, i de l'almirall Julio Guillén Tato van portar fins a la població destacades personalitats de tot el món, entre elles, caps d'estat i membres de l'aristocràcia europea, que celebraren les conegudes com *Jornadas Políticas* els anys seixanta. El premi Nobel de literatura i autor de *Cien años de soledad*, *El coronel no tiene quien le escriba* o *Crónica de una muerte anunciada* explica l'acord que van assolir a Benidorm els dos líders dels partits democràtics del seu país, Colòmbia, per a tornar-se en el poder, i posar fi a la dictadura militar. El text al qual ens referim és el següent:

- “El respaldo nacional fue inmediato y unánime a la decisión de la Asamblea Constituyente que legitimó el golpe militar. Rojas Pinilla fue investido de poderes hasta el término del periodo presidencial, en agosto del año siguiente, y Laurenano Gómez viajó con su familia a Benidorm, en la costa levantina de España, dejando atrás la impresión ilusoria de que sus tiempos de rabias habían terminado. Los patriarcas liberales proclamaron su apoyo a la reconciliación nacional con un llamado a sus copartidarios en armas en todo el país”.

Pedro Nuño de la Rosa, en la biografía de l'exalcalde Pere Zaragoza, explica que este acord es va assolir per desig del ministre d'Afers Exteriors i amb l'anuència de Franco: “Madrid resultaba una ciudad demasiado evidente para andar lejos de la prensa en el necesario secretismo y discreción de la compleja diplomacia interna de otro país. Así que gracias a los esfuerzos de algunos amigos de las partes litigantes colombianas, se consiguió que las reuniones preparatorias del retorno a la Constitución democrática en Colombia se realizaran en la entonces no muy conocida, benigna y apartada villa de Benidorm”.

Antic mercat al carrer

Carreró dels Gats

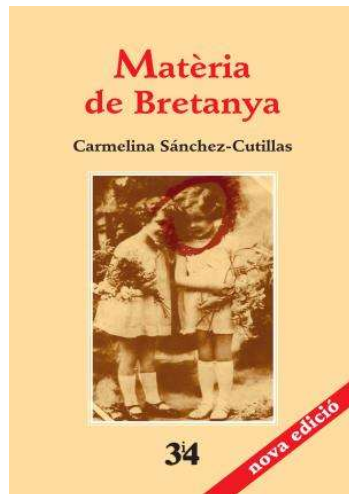

LA "PATRIA" DE CARMELINA

- Carmelina Sánchez-Cutillas (Madrid, 1921- València 2009), novel·lista i poeta rebel, va passar gran part de la seua vida a la veïna localitat d'Altea, i ens consten nombroses visites a Benidorm. En la seua novel·la més coneguda, *Matèria de Bretanya* (1976), reflexiona sobre el concepte "pàtria", tan desgastat per alguns. Ella exposa quina és la seua, i en la descripció cita el mateix paisatge que es divisa des del Castell de Benidorm:

(...) mai no es llevaven la paraula "Pàtria" dels llavis. Però llavors jo vaig prendre consciència del que volia dir aquell mot, perquè abans d'allò la pàtria meua era tota la terra encerclada per l'Aitana i per Bèrnia i per Puigcampana, i tot el semicercle de la mar que tremolava entre la ratlla de l'horitzó i la Serra Gelada i el Morro toix i el Penyal d'Ifac al més lluny. Ara jo sabia que allò tan entranyable era la meua petita Pàtria, i que la gran, la de tots, estava feta de petites; com les magranes, que són fetes de pinyons petits i apretats i de la color de la sang.

- I a l'igual que fa Miró i tants i tants altres autors, Carmelina ens conta la **llegenda de Rotlan i el Puig Campana**. La versió que conta és la que li va traslladar el seu avi, l'historiador Francisco Martínez Martínez, al qual tant venerava. En el relat es mostra fascinada per la història i diu que li haguera agradat conèixer Rotlan:

I pels mateixos senderons que aleshores petjaven aquells homes, i pel pedregar, havia passat en temps remotíssims un guerrer alt com un pi i valent com un sant Jordi que s'anomenava Rotlan, i era un dels dotze pars de la Cort de Carlemany de França. Però el cavaller Rotlan no cercava herbes, sinó que perseguia la seua núvia que se n'anava amb un altre; per això, creuant valls i rius i serralades aplegà al Puigcampana, i furiós, pegant coltellades i bramant, d'un colp va tallar un tros d'aquesta muntanya que caigué en la mar davant mateix de Benidorm, i en comptes d'afonar-se es va quedar surant com una illa. I des d'aquell punt i hora el tall de Puigcampana es diu "la coltellada de Rotlan. A mi m'hagués agradat molt conèixer el guerrer Rotlan, i li demanava al meu avi que em contàs més històries d'aquelles, però com que en sabia tantes jo m'embolicava i no podia destriar els fets reals dels fantàstics.

RAFAEL CHIRBES I LA NOSTÀLGIA DEL PASSAT

- Rafael Chirbes (Tavernes de la Valldigna, 1949 – Beniarbeig, 1915) va escriure l'any 1996 un article sobre Benidorm en la revista *Sobremesa*, recopilat junt a altres sota el títol *Mediterráneos*. L'autor de *Crematorio* i *En la orilla*, descriu el paisatge que va trobar quan va eixir a la terrassa en l'hotel que s'allotjava:

“Cuando abrí la puerta de la habitación del hotel, el mar se me apareció como un telón de color verde esmeralda que ocupaba toda la cristalera de enfrente. Parecía que, en vez de extenderse, inmenso y horizontal, hasta perderse de vista, se hubiera incorporado y sólo empezase a volver a su posición una vez que dejé en el suelo la maleta y avancé hacia la terraza deslumbrado por aquel estallido imprevisto de color”.

- Chirbes rememora amb nostàlgia els anys seixanta, quan va conèixer Benidorm, i estableix un paral·lelisme amb ell mateix. Res és el que era:

RAFAEL CHIRBES

Mediterráneos

ANAGRAMA
Narrativas hispánicas

Es verdad que de la belleza del Benidorm que conocí hace más de treinta años **sólo** quedan el mar y la blancura de la playa de los acantilados, y las palmeras y su cielo limpio, pero **tampoco** queda mucho de aquel muchacho que abrió los ojos para mirar las aguas cristalinas desde la rotonda del castillo y que vio escrito en la fachada de la estación del ferrocarril el nombre de un lugar que él pensaba que tenía que ser por fuerza fascinante porque era el de un festival de la canción del que los locutores hablaban con palabras grandilocuentes por la radio, mezclándolo con inevitables referencias al cielo, la luna y el mar que le servían como decorado.

Uno puede dedicarse a **llorar su adolescencia perdida**, como puede llorar la dulce modestia del Benidorm que se fue, pero eso no conduce a gran cosa. Resulta más instructivo descifrar la dirección que tomaron las pulsiones de aquel muchacho y qué reglas rigen el orden sutil de esta colmena humana, probablemente la única ciudad de ocio que vive intensamente durante el invierno mediterráneo: estudiar la etiología de ese hormiguero de cuerpos bronceados o nada más que enrojecidos. Qué les da la ciudad a los casi cuatro millones de personas que cada año se acercan a ella".

BIBLIOGRAFIA

- ALEMANY, Rafael i Consuelo JIMÉNEZ DE CISNEROS (1983). Benidorm i la poesia. Revista Oficial de les Festes Patronals. Benidorm
- ALEMANY FERRER, Rafael. «Jocs Florals». *Diccionari de Benidorm*, <https://diccionari debenidorm.org/entrada/623/jocs-florals>, consultat el 13/03/2024
- ALMIÑANA OROZCO, Pasqual. 2011. «De quan Sylvia Plath va vindre a Benidorm». *Sarrià* n. 6 pp. 82-115
- ALMIÑANA OROZCO, Pasqual. 2011. «Passeig literari per Benidorm». *Sarrià* n. 7 pp. 74-102
- ALMIÑANA OROZCO, Pasqual. 2022. «Vicent Andrés Estellés, Benidorm i Sylvia Plath». *Sarrià* n. 18 p. 41- 57
- ANDRÉS ESTELLÉS, Vicent. 2002. *Mural del País Valencià I, II i III*. Eliseu Climent, València.
- ANDRÉS ESTELLÉS, Vicent. 2019. *Obra completa II*. Tres i Quatre, València.
- ANDRÉS ESTELLÉS, Vicent. 2021. *Obra completa VIII*. Eliseu Climent, València.
- CASTILLO, Sergi (15 d'agost del 2022). «De quan Joan Fuster parlava del 'biquini' i del 'descoco' en el seu primer viatge a benidorm». *Eldiario.es*, https://www.eldiario.es/comunitat-valenciana/eldiario-de-la-cultura/quant-joan-fuster-parlava-bikini-i-descoco-seu-primer-viatge-benidorm_132_9236540.html
- CASTILLO, Sergi (27 de desembre del 2022). «Un Benidorm de poesia». *El Temps*, (nº 2.011 pp. 44-49.
- CASTILLO, Sergi (1 de gener del 2023). «Joan Fuster i Pere Zaragoza, l'amistat de dos personalitats antagòniques». *Alicante Plaza*, <https://alicanteplaza.es/joan-fuster-i-pere-zaragoza-lamistat-de-dos-personalitats-antagoniques>
- CASTILLO PRATS, Sergi. 2023. «Benidorm a través dels ulls de Joan Fuster». *Sarrià* n. 19 p. 13-48
- CATTANEO, Simone. 2022. «"Ya no hacemos historia. Hacemos sangria": cuatro calas literarias en Benidorm entre turismo, simulacros, cutrez y Vanguardia arquitectónica». *Tintas. Quaderns di letterature iberiche e iberoamericane*, n. 11 p. 19-60
- CHIRBES, Rafael. 1996. *Mediterráneos*. Anagrama. Barcelona.
- FUSTER, Joan (13 d'agost de 1960). «Benidorm, parada i fonda». *Destino*, nº 1.201
- FUSTER, Joan. 1962. *El País Valenciano*. Barcelona: Destino.
- FUSTER, Joan. 1994. *Dietari inèdit (31-VII-54/2-X-55)*. Facsímil. Altea. Aigua de Mar. No venal.
- FUSTER, Joan. 2004. *Dos quaderns inèdits (20- IV-1954/31-VII-1954 i 31- VII-1954/2- X-1955)*. Alzira. Bromera.
- FERRER, Carlos. 2011. *Benidorm en la narrativa del siglo XX*. Benidorm. Editat pel propi autor.
- FERRER, Carlos. 2010. «El retrato literario de Benidorm: Tremlett, Posadas y Royuela». *Sarrià* n. 3 pp 78-83
- GARCÍA MÁRQUEZ, Gabriel. 2002. *Vivir para contarla*. Mondadori. Barcelona
- MIRÓ, Gabriel. 1926 (1949). *Años y leguas*. Barcelona. Tipografia Altés.
- NUÑO DE LA ROSA, Pedro. 2013. *El visionario que inventó Benidorm*. Ajuntament de Benidorm.
- SÁNCHEZ-CUTILLAS, Carmelina. 1976. *Matèria de Bretanya*. Tres i quatre. València.